

Lausunto eduskunnan talousvaliokunnalle 8.6.2021

Asia: HE 97/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yritysten määräaikaisesta kustannustuesta annetun lain muuttamisesta

Kustannustuen avulla on pyritty estämään yritysten ajautumista maksuvaikeuksiin ja tästä johtuvia konkurssreja, tuotannollisen pääoman tuhoutumista ja työttömyyden kasvua. Tuki on vastikkeetonta suoraa tukea yritysten omistajille.

Tukea kohdennetaan koronaepidemiasta pahiten kärsineille yrityksille. Käytännössä tuen määrä on sidottu liikevaihdon muutokseen koronakriisiä edeltävään aikaan verrattuna.

Kustannustuki kohdistuu yritysten kiinteisiin ja vaikeasti sopeutettaviin kustannuksiin. Kohdentamisen tavoitteena on säilyttää yritysten kannustimet tappioiden ja tarpeettomien riskien välttämiseen mutta samalla helpottaa yritysten selviämistä kriisin yli tilanteessa, jossa liikevaihto äkillisesti laskee koronaepidemian tai sen hillitsemiseksi käyttöön otettujen rajoitusten tähden. Konkurssien estämisen lisäksi tuen tarkoitus on ylläpitää tuotantokapasiteettia siten, että kriisin helpottaessa yritykset voisivat mahdollisimman pian palata normaaliin toimintaan siten, että esimerkiksi lomautusten ja työttömyysjaksojen pitkittymisestä aiheutuvat vauriot voitaisiin välttää.

Talouskehitys on koronakriisin alun jälkeen ollut pelättyä parempaa. Myöskään konkurssien määrä ei ole lisääntynyt pelätyllä tavalla edes sen jälkeen, kun tilapäinen laki, joka rajoitti velkojien mahdollisuuksia hakea velallista konkurssiin, umpeutui tammikuun lopussa 2021. Myös työllisyys on elpynyt tasaisesti kesästä 2020 lähtien. Viimeisen työvoimatutkimuksen mukaan kausitasoitettu työllisten määrä on nyt loppuvuoden 2018 tasolla.

Kustannustuki on mahdollisesti osaltaan edesauttanut yritysten selviämistä koronakriisin yli. Varsinaisesti kustannustuen onnistumista tavoitteidensa saavuttamisessa voidaan arvioida vasta myöhemmin. Tällöinkin arviointiongelman tulee olemaan vaikea. Koska tuki oli tarjolla kaikille yrityksille, puuttuu vertailukohtaa, jonka perusteella voisi arvioida, miten yritykset olisivat menestyneet ilman tukea.

Eduskunnan käsiteltävänä on jo neljäs kustannustukipaketti. Ensimmäinen kustannustuen hakukierros kesäkuussa 2020 oli kriisitilanteessa perusteltu ja siihen asti käytössä olleita kehittämistukia sopivampi instrumentti koronakriisin aiheuttamien vaurioiden torjumiseen. Uusien kustannustukikierrosten perustelut ovat kuitenkin kerta kerralta heikompia eikä ole selvää, että tuen hyöty kattaisi tuesta valtiolle aiheutuvat kustannukset mm. seuraavista syistä

1. Kustannustuki ylläpitää myös kannattamatonta liiketoimintaa, jonka tukeminen ei normaalioloissa olisi perusteltua. Normaalitilanteessakin yritysten liikevaihto vaihtelee ja osa yrityksistä poistuu markkinoilta.
2. Pitkittyessään kustannustukijärjestelmä alkaa entistä enemmän korvata sellaistakin liikevaihdon vaihtelua, mikä ei millään tavalla liity koronavirukseen. Tämä on pitkään jatkuneessa tilanteessa väistämätöntä. Nyt lakiesityksen mukaan yritysten liikevaihtoa verrataan kahden vuoden takaiseen liikevaihtoon.
3. Kustannustuki vääristää yritysten kannustimia. Varsinkin pitkittyessään tukijärjestelmän olemassaolo voi ohjata yritysten käyttäytymistä tavalla, jonka tavoitteena on yrityksen saamien tukien eikä yrityksen normaalin liiketoiminnan kannattavuuden maksimointi. Vaikka tällaista tukijärjestelmiin liittyvää manipulaatiota ei laajasti esiintyisikään, ei lainsäädännön ole syytä manipulaatioon kannustaa.

Huomautettakoon edelleen, että kustannustuen alkuperäisenä tarkoituksena ei ollut yritysten omistajien kärsimien tappioiden kompensoiminen vaan yritysten konkurseista johtuvien ulkoisvaikutusten minimointi. Tukijärjestelmää suunniteltaessa pelättiin myös, että omistajien mahdollisuudet yritysten tarvitseman rahoituksen järjestämiseen olisivat kriisiaikana rajalliset ja ongelmat rahoituksen saatavuudessa saattaisivat ajaa terveitäkin yrityksiä maksukyvyttömiksi.

Keskuspankkien toimenpiteet rahoitusmarkkinoiden keventämiseksi ovat kuitenkin pitäneet korot erittäin alhaalla ja kannattavien yritysten rahoituksen saatavuuden hyvänä. Samalla markkinoilla olevan rahan määrän kasvu on voimakkaasti korottanut osakekursseja ja varallisuushintoja. Rahoituksen saatavuus ei nykytilanteessa enää yritysten toimintaa merkittävästi vaikeuttane.

Julkisilla varoilla on mahdollista tukea yrityksiä myös veronmaksajalle vähemmän suoria kustannuksia aiheuttavilla lainamuotoisilla tuilla ja takauksilla. Samoin suoraan rahalliseen tukeen on mahdollista lisätä ehtoja, joiden ansioista tukea hakisivat vain yritykset, joilla on tuelle akuuttia tarvetta. Yksi tällainen olisi kieltö osinkojen maksamisesta siltä verovuodelta, jona yritys on saanut kustannustukea.

Espoossa 7. 6. 2021

Roope Uusitalo

professori, Helsingin yliopisto